

เทคนิคการเขียนบทความวิจัยและบทความวิชาการด้านสังคมศาสตร์ Techniques for writing research articles and academic articles in social science

สุชาติ ใหม่อ่อน*, ศดานนท์ วัตรธรรม[†], รังสรรค์ วัฒนาชัยวัฒน์[‡]
และไชยยุทธ์ อินบัว[§]

Received May 10, 2020; Revised July 12, 2020; Accepted August 25, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาเทคนิคการเขียนบทความวิจัยและบทความวิชาการด้านสังคมศาสตร์ เพื่อที่จะนำเสนอเทคนิคเกี่ยวกับการเขียนบทความวิชาการและบทความวิจัยด้านสังคมศาสตร์ ได้มีกระบวนการการเขียนบทความวิจัยและบทความวิชาการนั้นเป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ที่สามารถทำให้ผู้นิพนธ์ มีความเชี่ยวชาญผลิตบทความดังกล่าวให้มีคุณภาพระดับที่ดีขึ้นนอกเหนือไปจากองค์ความรู้และแนวคิดทฤษฎีในสาขาของตนเองมีแล้ว แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้นิพนธ์ จะต้องมีความรู้ในเชิงหลักการเขียน และในขณะเดียวกันก็มีศิลปะในการใช้ภาษา การร้อยเรียงประโยคออกมาให้ผู้ที่ได้อ่านบทความของเราเข้าใจและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : เทคนิค, การเขียน, บทความวิจัย, บทความวิชาการ, สังคมศาสตร์

Abstract

A study of techniques for writing research articles and academic articles in social science. To present techniques in writing academic and research articles in social science. There is a process of writing research articles and academic articles that are both "science" and "arts" that can make authors. Have expertise in producing such articles of good quality that goes beyond their own knowledge and theoretical concepts. But it is necessary that the author must have knowledge of writing principles and at the same time have the art of using language compiling the sentences for the people who read our articles to understand and be more interesting.

Keywords: Techniques, Writing, Research Papers, Academic Articles, Social Science

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี โทร 0861241065 อีเมล rangsan.wat@mcu.ac.th

[†] อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[‡] นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการพัฒนที่ยั่งยืน คณะวิทยาลัษนนาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[§] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

บทนำ

การศึกษาเรื่องเทคนิคการเขียนบทความวิจัยและบทความวิชาการด้านสังคมศาสตร์ เริ่มต้นเขียนบทความเชิงวิชาการครั้งแรกในการศึกษาระดับปริญญาโทเป็นเกณฑ์บังคับที่นักศึกษาในร่วมมหาวิทยาลัยที่มีอาจารย์ยุคใหม่ไฟแรงมาดูแลหลักสูตรที่ผู้นิพนธ์มีการเริ่มต้นแบบลองผิดลองถูกผ่านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลักแน่นอนว่าเมื่อผู้นิพนธ์ ลองกลับไปอ่านบทความที่นำมาอ่านเพื่อเป็นที่ยอมรับว่าหากสามารถที่จะแก้ไขหรือปรับปรุงได้ ผู้นิพนธ์ ก็อยากจะแก้ไขหรือปรับปรุงทุกบทความเลยได้ ด้วยเหตุเพราะว่าเมื่อผู้นิพนธ์ เริ่มมีประสบการณ์ในการเขียนบทความเชิงวิชาการมากขึ้น รวมทั้งได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ทั้งแบบที่ “รุนแรง” และ “ไม่รุนแรง” นั้นมีเพื่อนแหวดวิชาการและจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่ประเมินบทความของผู้นิพนธ์เอง เราก็สามารถเริ่มเห็นทั้ง “เทคนิค” และ “วิธีการ” เขียนมากขึ้นเรื่อย เพราะฉะนั้นผู้นิพนธ์ ก็อยากจะให้กำลังใจกับบรรดานักวิชาการรุ่นหลังที่เริ่มเขียนบทความเชิงวิชาการว่าขออย่าได้ท้อถอยเมื่อต้องประสบกับภาวะการณ์เช่นที่ผู้นิพนธ์ เคยประสบข้างต้น เพราะท้ายที่สุดแล้วก็ย่อมจะนำมาซึ่ง “บทความที่ดี” เสมอแน่นอน

ดังนั้นในเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอในบทความชิ้นนี้จึงเป็นการกลั่นกรองและเขียนออกจากประสบการณ์ตรงของผู้นิพนธ์เป็นหลัก แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้นิพนธ์ ก็พยายามผนวกแง่มุมหลักการเชิงวิชาการเกี่ยวกับการเขียนบทความเชิงวิชาการเท่าที่พอจะค้นคว้าได้มาไว้ด้วย เพื่อมิให้ข้อเขียนนี้ลดระดับเป็นเพียงแค่บทความประเภท “ความเรียง” ธรรมดา ๆ ขึ้นหนึ่งเท่านั้น โดยผู้นิพนธ์ จะแบ่งเนื้อหาที่จะนำเสนอออกเป็นประเด็นดังนี้ 1) ความสำคัญบทความเชิงวิชาการ 2) ความเหมือนและแตกต่างต่างของบทความวิจัยกับบทความวิชาการ 3) องค์ประกอบหรือโครงสร้างของบทความวิจัยและบทความวิชาการมีอะไรบ้าง 4) ศาสตร์และศิลป์: เทคนิควิธีการเขียนบทความเชิงวิชาการ และ 5) บทสรุป

ความสำคัญบทความเชิงวิชาการ

ความสำคัญบทความเชิงวิชาการ ให้เข้าใจคำว่า “บทความเชิงวิชาการ” นั้น มักครอบคลุมบทความ 3 ประเภท คือ บทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (academic article) และบทความวิจารณ์ (review article) ทำให้เข้าใจถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกนั้น มีอยู่หลายองค์กรด้วยกัน แต่ที่เป็นที่ยอมรับและให้ความสำคัญกันก็มีอยู่ 2 องค์กร คือ Quacquarelli Symonds (QS) บริษัทเอกชนทำธุรกิจในการศึกษาจากประเทศอังกฤษ และ US News ซึ่งเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งการจัดอันดับดังกล่าวทำให้เราทราบผลอันดับมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในเอเชีย และรวมไปถึงอันดับมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในประเทศไทย เพราะสำหรับในปีที่ผ่านมา คือปี 2014/15 มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในประเทศไทยจากการจัดอันดับโลกของทั้งสององค์กรนั้น อาจจะมีแตกต่างกันในลำดับแรก กล่าวคือ การจัดอันดับโลกของ Quacquarelli Symonds (QS) นั้น มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในประเทศไทย ติดอันดับอยู่เพียง 8 มหาวิทยาลัยเท่านั้น ได้แก่ อันดับ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อันดับที่ 243 ของโลก) อันดับ 2 มหาวิทยาลัยมหิดล (อันดับที่ 257 ของโลก) อันดับ 3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อันดับที่ 501-550 ของโลก) อันดับ 4 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อันดับที่ 601-650 ของโลก) อันดับ 5 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อันดับที่ 651-700 ของโลก) อันดับ 6 มหาวิทยาลัยขอนแก่น (อันดับที่ 701 ของโลก) อันดับ 7 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (อันดับที่ 701 ขึ้นไปของโลก) และอันดับ 8 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อันดับที่ 701 ขึ้นไปของโลก) (ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Campus/ViewNews.aspx?NewsID=9570000106546> สืบค้นวันที่ 20 กรกฎาคม 2563)

ขณะที่การจัดอันดับโลกของ US News ผลปรากฏว่า มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยไทยแห่งเดียวที่ติดอันดับ 1 ใน 500 ของมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก โดยได้อันดับที่ 453 และนอกจากนี้ ทาง US News ยังประกาศผลมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในเอเชีย 100 แห่งโดยมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยไทยแห่งเดียวที่ติดอยู่ในกลุ่มนี้และได้อันดับที่ 74 (ออนไลน์: http://www.mahidol.ac.th/th/latest_news57/Global-University-Ranking.html สืบค้นวันที่ 20 กรกฎาคม 2563)

ดังนั้นผู้อ่านบางท่านจะสนใจหรือไม่สนใจกับตัวเลขอันดับมหาวิทยาลัยที่เสนอโดยองค์กรทั้งสองหรือไม่ก็ตาม ผู้เขียนก็คิดว่าผู้อ่านทุกท่านคงจะมีความเห็นไปในทางเดียวกับผู้เขียนว่า ปัจจัยสำคัญที่นำมาใช้ในการจัดอันดับความสามารถทางวิชาการของมหาวิทยาลัยนั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการที่ได้รับการบันทึกในฐานข้อมูลสากลเกือบทั้งสิ้น อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าสังคมวิชาการระดับนานาชาติ “ยอมรับ” ปัจจัยใดเป็นมาตรฐานในการจัดอันดับ (ยอดหทัย เทพธรรณท์, 2548:8)

เราจะได้เข้าใจถึงความหมายอีกนัยหนึ่งของสำนวนดังกล่าวก็คือ ถ้าไม่ตีพิมพ์ผลงานวิชาการออกมา ก็ตายเพราะว่าอาจารย์เมืองนอกเขาจ้างเข้าไม่ใช้ข้าราชการ แต่ทำงานกันตามสัญญา 3-5 ปี แล้วแต่จะตกลงกัน ถ้าไม่มีผลงานเป็นหนังสือหนังสือพิมพ์ หรือเผยแพร่ ออกมาเป็นระยะก็อาจเดี้ยงได้ ก็คือเขาไม่ต่อสัญญา แต่ตอนหลังมีคำเรียกต่ออีกว่า 'patent and profit' เขาเขว

พวกนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัยที่ไม่ได้ทำงานสอน แต่ปักหลักตามห้องแล็บ (Lab) ที่แข่งกันวิจัยเพื่อจดสิทธิบัตร (patent) และหากำไร(profit) จากผลงานนั้น (<http://feelthai.blogspot.com/2000/06/publish-or-perish.html> สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563)

ดังเช่นที่ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้เคยอธิบายไว้ว่า การเขียนบทความวิจัยนั้น เป็นกิจกรรมที่มองได้หลากหลายมุมดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2548: 4-5) 1) การเขียนบทความวิจัยเผยแพร่ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะการวิจัยเป็นกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรของสังคม นักวิจัยจึงต้องเผยแพร่ผลงานวิจัยของตนเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์ในการต่อยอดความรู้ หรือแก้ไขความรู้อีกบางส่วนที่ไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง 2) เป็นกิจกรรมที่สร้างความศรัทธาให้กับประชาคมวิจัย เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้เกิดถ้อยแถลงโต้แย้ง นำไปสู่ความงอกงามทางปัญญา 3) เป็นกิจกรรมที่นำไปสู่มิตรภาพ ทำให้เราได้เพื่อนที่เป็นนักวิจัยในสาขาเดียวกันที่อ่านบทความของเรา และเขียนจดหมายมาขอรีฟรันท์ หรืออี-เมลมาแลกเปลี่ยนความเห็น อาจนำไปสู่ความเป็นมิตรที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นคือร่วมมือกันทำวิจัย เพื่อนที่ว่านี้อาจเป็นนักวิจัยไทยหรืออาจเป็นนักวิจัยในต่างประเทศ 4) เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่ง เป็นการฝึกฝนตนเองทั้งในด้านสมาธิให้มีใจจดจ่ออยู่กับเรื่องเดียวในระยะเวลาหนึ่ง ฝึกพลังสมอง และทำให้ไม่ล้าหลังทางวิชาการ 5) เป็นการสร้างความยอมรับและชื่อเสียงในประชาคมวิจัย 6) เป็นการฝึกควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะเมื่อโดน reviewer ตำหนิมาแรงๆ 7) เป็นการฝึกภาษา ถ้อยคำ การทำรูปภาพ ทำตาราง เขียนคำอธิบาย เป็นต้น และ 8) คนที่เคยเขียนบทความวิจัย จะเรียนรู้จากการอ่านบทความวิจัยของผู้อื่นได้ดีขึ้น มากขึ้นและลึกซึ้งขึ้น สามารถอ่านหรือมองเห็นได้หลายมิติ ในลักษณะที่เห็นสิ่งที่ซ่อนหรือแฝงอยู่ “ระหว่างบรรทัด” หรือ “ระหว่างหน้า” ของวารสาร เกิดความเข้าใจชุมชนวิจัยในสาขาหรือประเด็นนั้น เกิดความเข้าใจสถาบันวิจัย วัฒนธรรมวิจัย ประเด็นวิจัยที่เป็นยอดฮิตแห่งยุคสมัย ประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงโต้แย้ง รวมความว่าในการเขียนบทความวิจัยออกเผยแพร่ ผู้เขียนได้รับประโยชน์มากกว่าการมีผลงานตีพิมพ์หลายเท่า ในลักษณะของ “ประโยชน์ที่จับต้องไม่ได้” เพราะการตีพิมพ์บทความจากผลการวิจัย เปรียบเสมือนการเชิญชวนให้ “ผู้รู้” ได้อ่านและวิจารณ์วิธีคิด วิธีการออกแบบการทดลอง การแปลผล ตลอดจนถึงการสรุปว่าถูกต้องหรือไม่? อย่างไร? สำหรับสมมติฐานหรือทฤษฎีที่เสนออันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการวิจัยนั้นก็ต้องมีการพิสูจน์ การตีพิมพ์ผลงานจึงเปรียบเสมือนเป็นวิธีการที่ขอให้ให้นักวิจัยอื่นๆ ได้ช่วยกันหาหลักฐานมาสนับสนุนหรือหักล้าง ตลอดถึงการใช้เป็นฐานองค์ความรู้หรือการนำไปประยุกต์ใช้งานในกรณีที่มีสมมติฐานหรือทฤษฎีนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าถูกต้องอย่างไม่มีข้อสงสัย (ยอดหทัย เทพธรานนท์, 2548: 41)

กล่าวโดยสรุป บทความเชิงวิชาการนับว่ามีความสำคัญทั้งต่อตัวผู้เขียนต่อวงการวิชาการ วิชาชีพและต่อสังคม กล่าวคือในด้านความสำคัญต่อผู้เขียนนั้น บทความเชิงวิชาการเป็นภาพสะท้อนถึงความตื่นตัวทางวิชาการของผู้เขียนในการติดตามความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ในแวดวงการศึกษาตลอดจนความสามารถในการจัดระบบความคิดและนำเสนอ ส่วนในด้านความสำคัญต่อวงการวิชาการ/วิชาชีพก็คือบทความเชิงวิชาการเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการกระจายความรู้และการพัฒนาองค์ความรู้ สำหรับประการสุดท้ายในด้านความสำคัญต่อสังคมนั้นบทความเชิงวิชาการจะนำเสนอสาระความรู้และแนวความคิดต่างๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในด้านต่างๆ ที่เป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทความวิจัยนั้น นับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของนักวิจัยในกระบวนการวิจัย โดยมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสารเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่สาธารณะ เพราะการวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ หรือการแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาคำถามหรือตอบคำถามของสังคม จึงจำเป็นที่นักวิชาการไม่ว่าจะอยู่ในวงการวิชาการวิชาชีพใดจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเขียนบทความเชิงวิชาการไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ เพื่อถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้หรือคำตอบต่างๆ เหล่านั้นสู่สาธารณะและแวดวงวิชาการของตนเองอีกด้วย

ความเหมือนและแตกต่างของบทความวิจัยกับบทความวิชาการ

การศึกษาความเหมือนและแตกต่างของบทความวิจัยกับบทความวิชาการ ผู้เขียนคิดว่าผู้อ่านหลายๆ ท่านคงจะเคยประสบภาวะเช่นเดียวกับผู้เขียน กล่าวคือ สับสนและสงสัยกับคำว่า “บทความวิจัย” (research article) กับ “บทความวิชาการ” (academic article) ไม่เพียงเพราะว่าหลายครั้งที่มักพบว่ามีการใช้คำดังกล่าวปะปนกันไป ไม่ว่าจะเป็น “บทความวิจัยและบทความวิชาการ” ที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นบทความคนละประเภทกัน หรือ “บทความวิจัยหรือบทความวิชาการ” ที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นบทความประเภทเดียวกัน หากยังเป็นเพราะว่าในแวดวงของนักวิชาการเช่นเราๆ ท่านๆ นั้น เมื่อเอ่ยคำว่าบทความนั้น ก็มักจะจินตนาการถึงบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ (journal) หรือในเอกสารประกอบการประชุม/สัมมนาทางวิชาการ (proceedings) ซึ่งก็จะมีรูปแบบตามที่บทความหรือผู้จัดประชุม/สัมมนาเป็นผู้กำหนด แต่ในปัจจุบัน เวทีประชุม/สัมมนาทางวิชาการรวมทั้งบรรดาวารสารทางวิชาการต่างๆ ส่วนใหญ่มักจะกำหนดเงื่อนไขการรับบทความที่จะรับพิจารณาให้นำเสนอหรือตีพิมพ์ว่า ต้องเป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการเป็นหลัก แม้ว่าโดยส่วนตัวของผู้เขียนจะไม่ค่อยเห็นความต่างระหว่างบทความ

ทั้งสองประเภทนี้ก็ตาม แต่เนื่องจากคณะกรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ได้มีกำหนดนิยามอย่างชัดเจนให้แยกบทความวิชาการออกจากงานวิจัย ฉะนั้น ผู้เขียนคิดว่าในฐานะที่เราอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการชุดดังกล่าว เราๆ ท่านๆ ที่กำลังจะเขียนบทความก็จะต้องมาทำความเข้าใจกับบทความทั้งสองประเภทนี้ในแง่มุมเชิงวิชาการกันเสียก่อน

นิยามความหมาย: บทความวิจัย คือ บทความวิจัย(research article)เป็นรูปแบบของงานเขียนชนิดหนึ่งที่น่าเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มาเขียนใหม่ในประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยผู้เขียนบทความวิจัย อาจเป็นเจ้าของผลงานวิจัยในเรื่องนั้นๆ หรือเป็นผู้อ่านงานวิจัยในเรื่องนั้นๆ แล้วพบประเด็นที่น่าสนใจจากงานวิจัยที่อ่าน แล้วนำประเด็นที่สนใจนั้นมาเขียนเป็นบทความวิจัยให้อ่านและเข้าใจได้ง่าย เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้นั้นให้แพร่หลายออกไป ข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องหนึ่งๆ อาจมีหลายประเด็น แต่ในการเขียนบทความวิจัยสามารถนำข้อค้นพบเหล่านั้นมาเขียนเป็นบทความวิจัยเป็นเรื่องราว ได้หลายเรื่อง (สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ http://km.mcu.ac.th/km_proj_data.php?pid=2&pm=2 สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563)

ประกาศรณอนุบ (2554) ได้ให้ความหมายของบทความวิจัยไว้ว่า บทความวิจัยจัดเป็นเอกสารทางวิชาการประเภทเดียวกับรายงานการวิจัย (Research report) กล่าวคือมีสาระและรูปแบบการนำเสนอที่คล้ายคลึงกันแต่มีลักษณะต่างกันที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) บทความวิจัยเป็นเอกสารทางวิชาการที่นักวิจัยเขียนขึ้นในรูปบทความวิชาการเพื่อนำเสนอข้อค้นพบเชิงประจักษ์และหรือนวัตกรรมที่เป็นผลงานผ่านสื่อประเภทต่างๆรวมทั้งการเผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการเนื่องจากวารสารมีจำนวนหน้าที่จำกัดและการประชุมวิชาการมีเวลาจำกัดบทความวิจัยจึงมีความยาวจำกัดมีจำนวนหน้าน้อยกว่ารายงานการวิจัย 2) บทความวิจัยเป็นเอกสารทางวิชาการที่ทันสมัยทันเหตุการณ์มากกว่ารายงานการวิจัยเพราะในระหว่างการเดินทางการวิจัยนักวิจัยอาจตัดตอนผลการวิจัยนำร่องหรือผลงานวิจัยบางส่วนนำเสนอเป็นบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่หรือตรวจสอบความคิดได้บทความวิจัยจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยที่นักวิจัยนำเสนอก่อนรายงานการวิจัยและเป็นสารสนเทศที่ทันเหตุการณ์มากกว่ารายงานการวิจัยที่มีการเผยแพร่เมื่อเสร็จสิ้นโครงการวิจัย และ 3) คุณภาพของบทความวิจัยค่อนข้างเป็นมาตรฐานมากกว่ารายงานการวิจัยโดยทั่วไปเพราะต้องผ่านการตรวจสอบเนื้อหาสาระและรูปแบบให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของวารสารหรือคณะกรรมการจัดประชุม

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างบทความเชิงวิชาการด้วยกันแล้ว บทความที่มาจากงานวิจัยมักจะได้รับ การให้ น้ำหนัก มากกว่าบทความประเภทอื่นๆ สำหรับการตีพิมพ์ในวารสารเพราะไม่เพียงแต่ว่าบทความประเภทนี้เป็นการแสดงการเคลื่อนไหวของความรู้ใหม่อย่างชัดเจนซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของวารสารวิชาการเท่านั้น (พรณี บัวเล็ก,ออนไลน์,สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563) หากแต่กระบวนการของการผลิตบทความประเภทนี้ยังอาศัยระยะเวลานานกว่าการเขียนบทความประเภทอื่นๆ เพราะต้องทำงานวิจัยด้วยนั่นเอง และในแวดวงวิชาการได้มีการแบ่งประเภทของบทความวิจัยไว้ 2 อย่างคือ บทความที่เขียนขึ้นก่อนเริ่มต้นการทำวิจัยหรือยังอยู่ระหว่างการทำวิจัยกับบทความที่เขียนขึ้นหลังจากทำวิจัยเสร็จแล้วได้

นิยามความหมาย: บทความทางวิชาการ คำว่า บทความวิชาการ (academic article) นั้น มีผู้ให้คำนิยามกันอย่างมากมาย บ้างก็ว่า หมายถึง เอกสารซึ่งเรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นการวิเคราะห์วิจารณ์หรือเสนอแนวความคิดใหม่ๆจากพื้นฐานทางวิชาการนั้นๆเป็นงานเขียนที่มุ่งเสนอความรู้ข้อเท็จจริงที่ตรงต่อประเด็นที่สนใจหรือเสนอแนวความคิดใหม่ๆที่เป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยของนักวิชาการผู้เขียนมักเป็นผู้ที่ศึกษาค้นคว้าหรือผู้สนใจเรื่องนั้นๆ โดยตรงจึงมีความรู้ในเรื่องนั้นๆเป็นอย่างดีบทความวิชาการถือเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่อ้างอิงได้ดีแหล่งหนึ่งผู้อ่านสามารถติดตามข่าวสารความก้าวหน้าในวงวิชาการจากการอ่านบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารต่าง เป็นการตามเอกสารแนบท้ายประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2550ให้นิยามความหมายของ “บทความทางวิชาการ” หมายถึงงานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจนทั้งนี้มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่างๆมาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบโดยที่ผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วยโดยรูปแบบบทความทางวิชาการเป็นบทความที่มีความยาวไม่มากนักประกอบด้วยการนำความรู้ที่แสดงเหตุผลหรือที่มาของประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์ กระบวนการอธิบายหรือวิเคราะห์และบทสรุปมีการอ้างอิงและบรรณานุกรมที่ครบถ้วนและสมบูรณ์เพราะบทความเชิงวิชาการจึงเป็นบทความที่มีเนื้อหาหนักแน่นไปในด้านวิชาการเสนอความคิดวิชาการแนวใหม่หรือเป็นการตีความค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่แปลกใหม่มาเสนอต่อผู้อ่านลักษณะเฉพาะของบทความประเภทนี้คือลีลาการเขียนภาษาศัพท์จะเหมาะสมสำหรับผู้สนใจสาขาวิชานั้นๆ เพราะมักมีศัพท์เฉพาะและความคิดเป็นไปตามหลักวิชาการ

ลักษณะสำคัญของบทความทางวิชาการ มีดังต่อไปนี้ 1) มีการนำเสนอความรู้ ความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่เชื่อถือได้ในเรื่องนั้น ๆ โดยมีหลักฐานทางวิชาการอ้างอิง 2) มีการวิเคราะห์ วิเคราะห์ ให้ผู้อ่านเห็นประเด็นสำคัญอันเป็นสาระประโยชน์ที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่าน ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ส่วนตัว หรือประสบการณ์และผลงานของผู้อื่น

มาใช้ 3) มีการเรียบเรียงเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความกระจำในความรู้ความคิดที่นำเสนอ 4) มีการอ้างอิงทางวิชาการและให้แหล่งอ้างอิงทางวิชาการอย่างถูกต้อง เหมาะสมตามหลักวิชาการ และจรรยาบรรณของนักวิชาการ และ 5) มีการอธิบายให้แนวคิด แนวทางในการนำความรู้ ความคิดที่นำเสนอไปใช้ให้เป็นประโยชน์ หรือมีประเด็นใหม่ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความต้องการสืบเสาะหาความรู้หรือพัฒนาความคิดในประเด็นนั้น ๆ ต่อไป

พอสรุปได้ว่า “บทความทางวิชาการ” หมายถึงงานเขียนวิชาการซึ่งมีการวิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการโดยมีการสำรวจวรรณกรรมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ โดยรูปแบบประกอบด้วยการนำความที่แสดงเหตุผลหรือที่มีของประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์ กระบวนการอธิบายหรือวิเคราะห์และบทสรุป มีการอ้างอิงบรรณานุกรมที่ครบถ้วนและสมบูรณ์

ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่าง “บทความวิจัย” กับ “บทความวิชาการ” ความคล้ายคลึงของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการ ก็คือ ต่างเป็นความเรียงหรืองานเขียนเชิงวิชาการที่มีลักษณะเป็น “บทความ” คือเขียนขึ้นเพื่อเสนอสาระจากข้อมูลที่ถูกต้องและเสนอความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน โดยมีเนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมตามกาลสมัยและเหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่าน เพราะขณะที่ความแตกต่างนั้น ก็อยู่ที่ว่า บทความวิจัยนั้น เป็นผลผลิตของการทำวิจัยในประเด็นที่ถูกนำมาเขียนเป็นบทความ แต่บทความทางวิชาการนั้นแม้ว่าผู้เขียนจะต้องทำการสำรวจองค์ความรู้ในเรื่องนั้นๆเช่นเดียวกับบทความวิจัย แต่ก็เป็นบทความที่ผู้เขียนร้อยเรียงจากการสำรวจและวิพากษ์องค์ความรู้ในเรื่องที่ตนเขียน เพื่อมุ่งถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือผลการค้นพบมากกว่า ทำให้ลักษณะของบทความทางวิชาการมีแตกต่างไปจากบทความวิจัยลักษณะการนำเสนอเนื้อหาของบทความทั้งสองประเภท จะมีลักษณะที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน ซึ่งมีทั้งการแสดงความคิดเห็นทั่วไปให้คนอ่านโดยไม่จำกัดกลุ่มหรือเขียนวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์เปรียบเทียบ หรือนำเสนอผลการวิจัยเพื่อนักวิชาการสาขาเดียวกันอ่านเท่านั้นก็ได้โดยทั่วไปแล้วบทความทั้งสองประเภทจะเน้นการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ จึงจำเป็นที่จะต้องนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นอย่างลึกซึ้ง

องค์ประกอบหรือโครงสร้างของบทความวิจัยและบทความวิชาการมีอะไรบ้าง

โดยทั่วไปแล้วองค์ประกอบหรือโครงสร้างของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการมักจะคล้ายคลึงกัน เพียงแต่ในแต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดที่ต่างกันไปตามลักษณะของบทความแต่ละประเภทเท่านั้นกล่าวคือ 1) ส่วนนำ (Title) จะเป็นส่วนที่ผู้เขียนจงใจให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งสามารถใช้วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ตามแต่ผู้เขียนจะเห็นสมควร เช่น อาจใช้ภาษาที่กระตุ้น จูงใจผู้อ่านหรือยกปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจขณะนั้นขึ้นมาอภิปราย หรือตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาที่ท้าทายความคิดของผู้อ่านหรืออาจจะกล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่าน เป็นต้น 2) ส่วนสาระสำคัญของเรื่อง (Body) การจัดลำดับเนื้อหาสาระ ผู้เขียนควรมีการวางแผนจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ และจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น การนำเสนอเนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย 3) ส่วนสรุป (Conclusion) บทความเชิงวิชาการที่ดีควรมีการสรุปประเด็นสำคัญๆ ของบทความนั้นๆ ซึ่งอาจทำในลักษณะที่เป็นการย่อ คือการเลือกเก็บประเด็นสำคัญๆ ของบทความนั้นๆ มาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นการสรุปจบมิใช่การเขียนในลักษณะที่เปิดประเด็นใหม่ และ 4) ส่วนอ้างอิง (Reference) เนื่องจากบทความเชิงวิชาการ เป็นงานที่เขียนขึ้นบนพื้นฐานของวิชาการที่ได้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยกันมาแล้ว และการวิเคราะห์ วิจัยอาจมีการเชื่อมโยงกับผลงานของผู้อื่นจึงจำเป็นต้องมีการอ้างอิงเมื่อนำข้อความหรือผลงานของผู้อื่นมาใช้ โดยการระบุให้ชัดเจนว่าเป็นงานของใคร ทำเมื่อไร และนำมาจากไหน เป็นการให้เกียรติเจ้าของงาน และบอกให้ผู้อ่านรับรู้

ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วว่า แม้บทความทั้งสองประเภทนี้จะมีคล้ายคลึงกันอยู่มาก แต่ก็มีแตกต่างกันในองค์ประกอบ ฉะนั้นเราพอที่จะเปรียบเทียบองค์ประกอบของบทความทั้งสองประเภทได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบองค์ประกอบของบทความวิชาการและบทความวิจัย

บทความวิชาการ	บทความวิจัย
ชื่อเรื่อง (Title) และผู้เขียนบทความ (Author)	ชื่อเรื่อง (Title) และผู้เขียนบทความ (Author)
บทคัดย่อ (Abstract)	บทคัดย่อ (Abstract) หรือสาระสังเขป (Summary)
บทนำหรือความนำ (Introduction)	บทนำหรือความนำ (Introduction) ความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของบทความ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีหรือหลักการเบื้องต้น (Theories)	วัสดุอุปกรณ์และวิธีดำเนินการ (Methodologies)
การประยุกต์หรือประโยชน์ใหม่ๆที่พบหรือที่เสนอ (Proposal)	ผลและการวิเคราะห์ผล (Results and Analysis) (ในรูปข้อความ ตาราง กราฟหรือรูปภาพ)
บทวิจารณ์ และสรุป (Critiques and conclusion)	วิจารณ์ผล (Discussion)
เอกสารอ้างอิง (References)	สรุป (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)
	ขอบคุณ (Acknowledgement) (ถ้ามี)
	เอกสารอ้างอิง (References)

เทคนิควิธีการเขียนบทความเชิงวิชาการ : ศาสตร์และศิลป์

การเขียนบทความเชิงวิชาการนั้น เป็นทั้งศาสตร์ (science) และศิลป์ (arts) กล่าวคือส่วนที่เป็นศาสตร์นั้น หมายถึงการมีหลักการ ขั้นตอน และแนวทางการเขียนที่ชัดเจน กำหนดไว้เป็นที่เข้าใจได้ตรงกัน ส่วนที่เป็นศิลป์นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้เฉพาะตนในแต่ละคน ไม่สามารถทำให้เขียนได้เหมือนกันทุกคนทั้งที่มีแนวทาง และความเข้าใจข้อกำหนดของการเขียนและวิธีการเขียนตรงกันก็ตาม ความสามารถในการเขียนที่ไม่เหมือนกันนี้เป็นศิลปะของการเขียนที่ต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาในแต่ละบุคคลเท่านั้น ความสามารถนี้จึงเป็นความสามารถเฉพาะตนอย่างแท้จริง

เพราะในแต่ละหัวข้อนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่นำไปปรับใช้ในการเขียนบทความเชิงวิชาการของตนต่อไป ผู้เขียนก็จะขอจำแนกเนื้อหาที่นำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อย่อย คือ หัวข้อแรกจะเป็นหลักการเกี่ยวกับเทคนิคการเขียนบทความในแต่ละส่วน อันนี้อยู่ในส่วนที่เป็นศาสตร์ในการเขียนบทความเชิงวิชาการ (Science) ส่วนหัวข้อที่สองนั้น จะเป็นเทคนิควิธีการเขียนบทความเชิงวิชาการจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ซึ่งจะเป็นส่วนที่จัดว่าเป็นศิลป์ในการเขียนบทความเชิงวิชาการ (Arts) ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

เทคนิคการเขียนบทความในแต่ละส่วน ในทางวิชาการนั้น การเขียนบทความเป็นสิ่งที่ผู้เขียนจะต้องให้ความสำคัญให้มาก ซึ่งมีเทคนิคที่ค่อนข้างจะเป็นที่ยอมรับกัน ดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง (Title) ต้องบ่งบอกประเด็นสำคัญของเรื่อง (Hi-light of the paper) โดยให้ข้อมูลที่สำคัญและเฉพาะเจาะจง (Informative and Specific) หลีกเลี่ยงการตั้งชื่อที่กำกวมและไม่น่าสนใจ 2) บทคัดย่อ (Abstract) เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดแต่ต้องเขียนในลำดับสุดท้ายและเป็นส่วนที่เขียนยากที่สุดวารสารส่วนใหญ่จะจำกัดจำนวนคำในบทคัดย่อไว้เช่นไม่เกิน 250 คำ หรือไม่เกิน 300 คำ ต้องเขียนไม่เกินที่เขากำหนดอย่างเคร่งครัดโดยสาระสำคัญในบทคัดย่อควรกล่าวถึงปัญหาของการทำวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยอย่างย่อต่อจากนั้นระบุทฤษฎีหรือวิธีการทดลอง/ศึกษาที่จะใช้ การศึกษาครั้งนี้ต่อจากนั้นสรุปผลการทดลองข้อค้นพบหลักและชี้ให้เห็นข้อสรุปที่สำคัญ3) บทนำ (Introduction) อาจเริ่มโดยใช้เทคนิคการตอบคำถามต่อไปคือ มีอะไรใหม่และน่าสนใจในงานของเรา จากงานที่ทบทวนมามีอะไรที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และงานของเราแก้ปัญหาหรืออุดช่องโหว่ที่มีอยู่ได้อย่างไร และงานของเราแตกต่างหรือโดดเด่นจากงานทั่วไปหรืองานที่ทำมาก่อนอย่างไร และชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากงานของเราหรือการปรับปรุงที่เราได้ทำไป 4) วิธีดำเนินการหรือวิธีวิจัย (Research Methodology) ส่วนนี้เป็นส่วนที่ง่ายที่สุดและเป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้อ่านที่เป็นผู้ชำนาญเช่นเดียวกับเราสามารถทำการทดลองซ้ำหรือศึกษาวิจัยโดยวิธีเดียวกับที่เราทำไปได้ด้วยเป็นการเล่าถึงสิ่งที่เราทำไปแล้ว (ใช้ Past tense เสมอ) 5) ผลการวิจัย/ศึกษา (Results) เป็นหัวใจหลักของบทความเขียน เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าเราทำวิจัย/ศึกษาแล้วได้อะไรค้นพบอะไร เทคนิคการนำเสนออาจใช้วิธีเลียนแบบรูปแบบการนำเสนอของคนอื่นๆ ที่เห็นว่าช่วยให้เข้าใจได้ง่ายเช่นการนำเสนอด้วยแผนภูมิชนิดต่างๆ 6) วิจารณ์ผล (Discussion) ในวารสารบางฉบับส่วนของผลการวิจัยหรือข้อค้นพบกับส่วนวิจารณ์ผลอาจรวมอยู่ในส่วนเดียวกัน บางฉบับอาจแยกกันสำหรับส่วนผลการศึกษเป็นการนำเสนอข้อค้นพบหรือผลการศึกษาหรือแปลผลการทดลอง/ศึกษาออกมาให้ผู้อ่านเข้าใจ ส่วนการวิจารณ์ผลอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบผลที่เราค้นพบกับการศึกษาก่อนหน้านี้ (ซึ่งต้องอาศัยการทบทวนวรรณกรรมจำนวนมาก่อน) วิจารณ์ประเด็นที่เราเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนักวิจัยอื่นแล้วนำเสนอ/แนะนำข้อค้นพบและประโยชน์จากงานของเรา และ สรุปผล (Conclusion) เนื้อหาที่จะนำเสนอส่วนนี้จะเป็นการให้สาระสำคัญของประเด็นที่เราค้นพบในความยาวประมาณ 1-2 ย่อหน้า

อย่างไรก็ตาม การเขียนบทความเชิงสังคมศาสตร์จะมีความยากกว่าการเขียนบทความทางวิทยาศาสตร์ในบางประเด็น ดังที่ ศิวรักษ์ ศิวรมย์ (2551) ได้เคยอธิบายไว้ว่า เทคนิคในการนำเสนอบทความทางสังคมศาสตร์นั้นต้องพิจารณาในประเด็นของ “การเล่าเรื่อง การอธิบายปรากฏการณ์ การเสนอทางออก และการอ้างอิงทฤษฎี” ในเรื่องการเล่าเรื่องนั้น นักสังคมศาสตร์

ต้องนำเสนอข้อเท็จจริงที่ใครๆก็มองเห็น ดังนั้นเทคนิคสำคัญก็คือจะเล่าเรื่องอย่างไรให้แตกต่างจากคนอื่น ในขณะที่ทางวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของข้อค้นพบซึ่งมีคำอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์จับต้องได้ วัดได้ คำนวณได้ แต่นักสังคมศาสตร์ต้องเล่าปรากฏการณ์อย่างเดียวกันที่คนอื่นมองเห็นเช่นเดียวกันให้รู้สึกที่เราเห็นมากกว่าคนอื่น ดังนั้นนักสังคมศาสตร์ต้องคิดว่าจะอธิบายปรากฏการณ์อย่างไรให้ดึงดูดใจคนอ่าน ต้องสังเคราะห์ปรากฏการณ์ แนวคิดและแหล่งข้อมูลไปเชื่อมโยงกับทฤษฎี โดยมีความลึกซึ่งแตกต่างกันในการอธิบายแต่ละระดับปรากฏการณ์เดียวกัน ระดับปริญาโทต้องอธิบายลึกซึ้งกว่าระดับปริญาตรี และเช่นเดียวกันปริญาเอกก็ต้องอธิบายได้ลึกซึ้งกว่าปริญาโท ด้วยเหตุนี้ บทความทางสังคมศาสตร์แนวคิดทฤษฎีและข้อมูล/ข้อเท็จจริงต้องผสมกลมกลืนกันอย่างแนบเนียนเหมือน “ขนมตะโก้ไม่ใช่ขนมชั้น”

นอกจากนั้น นักสังคมศาสตร์ยังต้องการ “ทางออก” อีกด้วย ดังนั้นบทความจึงต้องเสนอทางออกให้ผู้อ่านรับทราบด้วยเช่นกัน อีกประการหนึ่งที่แตกต่างกับทางวิทยาศาสตร์คือ นักสังคมศาสตร์ยอมรับการต่อยอดและไม่เชื่อใน “original” เพราะคิดว่าการคิดทุกอย่างในโลกนี้ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ หากแต่ความรู้เกิดขึ้นได้จาก “ห่วงโซ่ทางวิชาการ” และไม่เชื่อว่าทุกสิ่งได้มาโดยตลอดจากอิทธิพลใดๆ

ประการสุดท้าย การเขียนบทความวิชาการเชิงสังคมศาสตร์นั้น “ทฤษฎี” มีความสำคัญอย่างมาก และจำเป็นที่นักสังคมศาสตร์ต้องอ่านทฤษฎีตะวันตกเพื่อการนำมาใช้อธิบายและสังเคราะห์ โดยต้องอ่านจนกว่าจะเข้าใจจนสามารถอธิบายให้คนอ่านเข้าใจได้ ดังนั้นในการเขียนเชิงสังคมศาสตร์ควรเลือกว่าจะจับทฤษฎีใดแล้วอธิบายสังเคราะห์เสนอทางออก โดยใช้ทฤษฎีนั้นและจับให้แน่น จนกระทั่งทุกครั้งที่เราพูดถึงทฤษฎีดังกล่าวจะมีคนถามความคิดเห็นจากเราเพื่อเป็นการสร้างความโดดเด่นในวงการวิชาการ เนื่องจากโอกาสในการได้รับการตีพิมพ์ผลงานระดับนานาชาติทำได้ยากกว่านักวิชาการสายวิทยาศาสตร์ เพราะโอกาสในการค้นพบสิ่งประดิษฐ์สิ่งทดลองที่เป็นต้นแบบมีได้ยาก

เรื่องของ “เทคนิคการเขียนบทความ” นั้นไม่สามารถแยกออกจากเนื้อหาสาระได้ กล่าวคือคนที่เขียนอะไรให้น่าอ่านจะต้องมีอะไรบางอย่างที่จะบอกและสื่อสารกับผู้อ่าน เพราะฉะนั้นการรู้เทคนิคเพียงอย่างเดียวมิใช่จะสามารถเขียนบทความเชิงวิชาการที่ดีออกมาได้ นักเขียนบทความที่ดีต้องมีข้อมูลสาระที่จะเขียนมาก และที่สำคัญคือ เรื่องนั้นควรมีรูปแบบที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงไม่เป็นนามธรรมหรือใช้หัวช้อกว้างจนเกินไปซึ่งจะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ลำบาก ดังนั้น ในลำดับต่อไปผู้เขียนจะขอเสนอ “เทคนิคการเขียนบทความเชิงวิชาการ(เฉพาะตัว)” จากประสบการณ์การเขียนบทความเชิงวิชาการของผู้เขียนในฐานะนักมานุษยวิทยาแลกเปลี่ยนกับผู้อ่าน ที่คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่อยากจะนำไปใช้ในการเขียนบทความเชิงวิชาการโดยเฉพาะบทความวิจัยได้จริง

(1) เทคนิคการตั้งชื่อเรื่อง (title) ชื่อเรื่องของบทความนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นสิ่งแรกที่ปรากฏในบทความหากแต่ชื่อบทความที่ดียังสามารถสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าผู้เขียนต้องการจะเน้นเรื่องอะไร ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดหรือคาดหวังเกินไปจากเนื้อหาของผลงานในบทความนั้นๆ นักวิชาการบางท่าน ถึงกับสรุปเป็นประโยคสั้นๆ เกี่ยวกับชื่อเรื่องบทความที่ดีจะต้อง “ไม่ยาว ไม่เวอร์ ไม่เบลอ” ฉะนั้น จากประสบการณ์ของผู้เขียน พบว่าเทคนิคที่ควรใช้ในการตั้งชื่อบทความควรมีลักษณะ 2 – 3 ประการคือ

หนึ่ง ประกอบด้วยคำที่เป็นคำสำคัญ (key words) ที่มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งคำเหล่านี้ถ้าคนที่อยู่ในวงวิชาการนั้นมาอ่านก็จะรู้ทันทีว่าผู้เขียนต้องการจะเขียนเรื่องอะไร ตัวอย่างเช่น “มุน” ไม่ใช่ “มุล”: วาทกรรมต่อต้านรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล

สอง ชื่อเรื่องควรมีความกะทัดรัด แต่ต้องมีรายละเอียดพอสมควรที่จะเข้าใจ ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ชื่อที่ยาวมากๆ อาจแบ่งชื่อเรื่องออกเป็น 2 ตอน โดยให้ชื่อในตอนแรกมีน้ำหนักความสำคัญมากกว่า และตอนที่สองเป็นเพียงส่วนประกอบหรือส่วนขยาย ตัวอย่างเช่น อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายใต้กระแสการเปลี่ยนผ่าน: จากผืนนา ป่าใช้สอย และไร่หมุนเวียน สู่สวนยาง กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาม ชื่อเรื่องควรดึงดูดผู้อ่านให้สนใจ เพราะชื่อเรื่องเป็นสิ่งแรกที่ผู้อ่านจะพบก่อนเข้าสู่เนื้อหา ถ้าสามารถตั้งชื่อเรื่องให้ดึงดูดความสนใจก็จะมีผลต่อผู้อ่านอย่างมาก ฉะนั้น บางครั้งเราอาจจะต้องปรับชื่อเรื่องของงานวิจัยเมื่อต้องนำมาเขียนบทความวิจัย เพื่อให้มีลักษณะดึงดูดใจผู้อ่าน

(2) เทคนิคการเขียนบทคัดย่อ (abstract) เนื่องจากบทคัดย่อจัดเป็นเนื้อเรื่องย่อ ฉะนั้นการเขียนบทคัดย่อ ต้องอ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายและควรให้ได้ใจความสำคัญของเนื้อเรื่องทั้งหมด สำหรับเทคนิคการเขียนส่วนนี้นั้น ส่วนใหญ่ผู้เขียนจะเขียนช่วงหลังจากเขียนเนื้อหาทั้งหมดแล้ว โดยเขียนให้สั้นแต่ได้ใจความ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีการวิจัย ผลการวิจัย รวมทั้งอาจมีข้อเสนอแนะด้วยทั้งนี้โดยทั่วไปจำนวนคำควรอยู่ระหว่าง 250-350 คำ (วารสารบางแห่งก็จะกำหนดจำนวนคำไว้ด้วย เราก็ต้องเขียนภายใต้จำนวนคำที่กำหนด)

(3) เทคนิคการเขียนคำสำคัญ (keywords) การเลือกคำมาใช้เป็น Keywords มีความสำคัญมากเช่นกัน เพราะคำเหล่านั้นจะปรากฏในฐานข้อมูล อันมีผลทำให้ผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์นั้นมีผู้อ่านทั้งในปัจจุบันและอนาคต และจะได้รับการอ้างอิงต่อไปอีกนาน เทคนิคในการเขียนคำสำคัญนั้น ผู้เขียนจะเขียนหลังจากเขียนบทคัดย่อแล้ว โดยเลือกเอาคำหลักจากข้อบ่งชี้ของบทความที่สำคัญ ทั้งนี้จำนวนคำควรอยู่ระหว่าง 3-5 คำ

(4) เทคนิคการเขียนเนื้อหาหรือโครงเรื่อง (contents) สำหรับผู้เขียนแล้วในการเขียนบทความวิจัยแต่ละเรื่อง ผู้เขียนจะต้องพยายามทำการร่างผังหรือรูปแบบ (outline) ของโครงเรื่องคร่าวๆ ก่อน โดยการทำหัวข้อย่อยๆ ที่สำคัญก่อน จากนั้นก็จัดกลุ่มหัวข้อย่อยๆ แล้วค่อยขีดเกลาคำหัวข้อย่อยๆ เหล่านั้นภายหลังพร้อมทั้งทยอยใส่เนื้อหาลงไปในแต่ละหัวข้อ โดยในช่วงแรกนั้น ผู้เขียนจะไม่หวังความสมบูรณ์แบบแต่ประการใด อีกทั้งเนื้อหาส่วนใดที่ยังขาดข้อมูลอยู่ก็จะเว้นไว้ แล้วค่อยมาเพิ่มเติมภายหลังทั้งนี้หัวข้อย่อยๆ เหล่านั้น จำแนกได้เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ

ส่วนบทนำ (introduction) เนื้อหาส่วนนี้เป็นการนำเสนอถึงเหตุผลของการทำวิจัย (justification) ซึ่งจัดเป็นส่วนที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะนำเสนอภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยแล้ว ยังจะเป็นส่วนที่บอกให้ผู้อ่านบทความทราบถึงความสำคัญที่จะต้องทำงานวิจัยเรื่องนั้นๆ ด้วย เทคนิคการเขียนเนื้อหาส่วนนี้นั้น ผู้เขียนมักจะเลือกใช้แนวการเขียน 2 แบบด้วยกัน คือ แบบแรกจะเป็นการเขียนในลักษณะ “กว้างไปหาแคบ” คือจะเริ่มต้นด้วยการเขียนพรรณนาบริบทกว้างๆ ระดับโลก ภูมิภาค หรือประเทศก่อน และค่อยวกมาสู่ประเด็นปัญหาที่เลือกทำวิจัย ขณะที่แบบที่สองก็จะเป็นการเขียนในลักษณะ “แคบไปหากว้าง” คือจะเริ่มต้นด้วยการเขียนพรรณนาตัวประเด็นปัญหาแล้วขยายไปยังบริบทที่กว้างขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องเขียนบรรยายให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาการวิจัยทั้งในด้านวิชาการ เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงหลักการและเหตุผลในการทำวิจัย ทบทวนงานวิจัยที่ทำมาแล้วในอดีต ปัญหาหรือคำถามที่จะวิจัยครั้งนี้ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย รวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้เนื้อหาส่วนนี้มักจะไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ของเรื่อง

ส่วนผลการวิจัยและอภิปรายผล (results and discussion) เนื้อหาส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาร่วมการอภิปรายผลในเชิงทฤษฎี โดยเทคนิคที่ผู้เขียนนิยมใช้ก็คือ ตั้งชื่อหัวข้อที่ชี้ให้เห็นทั้งในเชิงเป็นผลการวิจัยและเชิงอภิปรายไปพร้อมๆ กัน แน่นนอนว่าการเลือกใช้เทคนิคแบบนี้ผู้เขียนจะต้องมีทั้งข้อมูลส่วนที่เป็นผลการศึกษาและทราบว่าจะใช้แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานศึกษาที่ผ่านมาของนักวิชาการคนอื่นๆ มาใช้อย่างไรก่อนแล้ว ซึ่งเทคนิคนี้อาจจะไม่เหมาะนักสำหรับผู้เริ่มทำวิจัยหรือเขียนบทความวิจัยใหม่ๆ ซึ่งผู้เขียนแนะนำให้ตั้งหัวข้อส่วนนี้ตรงตามเนื้อหาที่จะนำเสนอเลยคือ “ผลการวิจัย(ศึกษา)” และ “อภิปรายผลการวิจัย (ศึกษา)” ในกรณีที่แยกเป็น 2 หัวข้อ หรือจะยุบรวมในหัวข้อเดียวกันเป็น “ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย” แทน

บทสรุป

จากที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้นเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอในบทความชิ้นนี้จึงเป็นการกลั่นกรองและเขียนออกจากประสบการณ์ตรงของผู้นิพนธ์ เป็นหลัก แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้นิพนธ์ ก็พยายามผนวกแง่มุมหลักการเชิงวิชาการเกี่ยวกับการเขียนบทความเชิงวิชาการเท่าที่พอจะค้นคว้าได้มาไว้ด้วย เพื่อมิให้ข้อเขียนนี้ลดระดับเป็นเพียงแค่บทความประเภท “ความเรียง” ธรรมดาๆ ขึ้นหนึ่งเท่านั้น โดยผู้นิพนธ์ จะแบ่งเนื้อหาที่จะนำเสนอออกเป็นประเด็นดังนี้ 1) ความสำคัญบทความเชิงวิชาการ 2) ความเหมือนและแตกต่างของบทความวิจัยกับบทความวิชาการ 3) องค์ประกอบหรือโครงสร้างของบทความวิจัยและบทความวิชาการมีอะไรบ้าง 4) ศาสตร์และศิลป์: เทคนิควิธีการเขียนบทความเชิงวิชาการ และ 5) บทสรุปการเขียนบทความเชิงวิชาการนั้นนับเป็นสิ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะในแวดวงมหาวิทยาลัยทุกคนจะต้องเรียนรู้และฝึกฝนปฏิบัติ เพราะถือเป็นบทบาทและหน้าที่ของตน ทั้งนี้ประโยชน์ของการเขียนบทความเชิงวิชาการนั้น มีทั้งต่อตัวผู้เขียนเอง แวดวงวิชาการ และสังคมส่วนรวม การเขียนบทความเชิงวิชาการนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจำเป็นที่ผู้เขียนจะต้องมีความรู้ในเชิงหลักการหรือแนวคิดทฤษฎีการเขียนบทความ รวมทั้งต้องพยายามหมั่นฝึกฝนลงมือปฏิบัติเพื่อสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญ เพื่อให้สามารถเขียนบทความที่ดีหรือมีคุณภาพได้ในท้ายที่สุด ทั้งนี้ หลักการทั่วไปของการเขียนบทความเชิงวิชาการนั้น คือ เขียนให้สั้นแต่ได้ใจความชัดเจน สมบูรณ์ ประหยัดถ้อยคำ เลือกใช้คำที่มีความหมายชัดเจนไม่กำกวม เป็นคำพูดที่ใช้ในวงวิชาการระดับสากล ใช้ถ้อยคำที่มาตรฐาน คงเส้นคงวาในการอธิบายผลการวิจัย และได้มีรายละเอียดปลีกย่อยในการเขียนบทความเชิงวิชาการให้ได้ดั่งนั้น คงยังมีอีกมาก อาทิ เช่น ลักษณะจำเพาะของบทความเฉพาะสาขา ความยาวที่เหมาะสม แบบฟอร์ม และรายละเอียดเกี่ยวกับการพิมพ์ เป็นต้น ผู้เขียนบทความควรให้ความสนใจศึกษาต่อไป ที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ เป็นเพียงส่วนสำคัญที่ไม่ควรขาดในการเขียนบทความเชิงวิชาการที่สามารถใช้ได้จริง

บรรณานุกรม

- พรณี บัวเล็ก. (2563). “การเขียนบทความวิชาการเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ”. สืบค้นใน <http://research.krirk.ac.th> สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563
- ยอดหทัย เทพธรานนท์ และ ประมวล ตั้งบริบูรณ์รัตน์ (บรรณาธิการ). (2548). การเขียนบทความวิจัยระดับนานาชาติ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). “คำนิยม”. ใน ยอดหทัย เทพธรานนท์ และ ประมวล ตั้งบริบูรณ์รัตน์ (บรรณาธิการ). การเขียนบทความวิจัย ระดับนานาชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กรุงเทพฯ: มูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย).
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์. http://km.mcu.ac.th/km_proj_data.php?pid=2&pm=2 สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563
- <http://www.manager.co.th/Campus/ViewNews.aspx?NewsID=9570000106546> สืบค้นวันที่ 20 กรกฎาคม 2563.
- http://www.mahidol.ac.th/th/latest_news57/Global-University-Ranking.html สืบค้นวันที่ 20 กรกฎาคม 2563
- <http://feelthai.blogspot.com/2000/06/publish-or-perish.html> สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2563